

การขับเคลื่อนการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานทุนชุมชนชาติพันธุ์
ของตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
The Driving of the Tourism Management Based on the
Social Capital of Ethnic Communities in Maesalong-Nok
Sub District, Mafahluang District, Chiang Rai Province

ณัฐธิดา จุมปา¹ และ ธีรวัชร แก้วเปี้ย²

Natthida Chumpa and Teerawat Kaewpia

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาทุนชุมชนชาติพันธุ์ที่สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน วิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวและหาแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบนฐานทุนชุมชนชาติพันธุ์ โดยใช้กระบวนการทางนวัตกรรม กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว 15 คน ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ 10 คน แกนนำผู้บริหารจัดการการท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล 10 คน และนักท่องเที่ยว 385 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสนทนากลุ่มย่อยและการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ข้อมูลเชิงคุณภาพนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์จัดหมวดหมู่เพื่อสร้างข้อสรุปหาคำตอบตามวัตถุประสงค์

ผลการศึกษาพบว่า ทุนชุมชนชาติพันธุ์ที่สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวมี 4 ด้าน คือ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ และทุนธรรมชาติ ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.83$) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$) รองลงมาคือ ด้านการบริการโครงสร้างพื้นฐานและการบริการทางการท่องเที่ยว ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$) และด้านการตลาดการท่องเที่ยว ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.85$) เช่นกัน แนวทางการจัดการการท่องเที่ยว โดยใช้กระบวนการทางนวัตกรรม คือ (1) ด้านการตลาดการท่องเที่ยว ใช้นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ การสร้างสื่อการประชาสัมพันธ์ (2) ด้านการบริการโครงสร้างพื้นฐานและการบริการทางการท่องเที่ยว ใช้นวัตกรรม

¹อาจารย์ โปรแกรมวิชาการจัดการการค้าสมัยใหม่ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Lecturer, Modern Trade Management Program, Faculty of Management Science, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai Province.

²อาจารย์โปรแกรมวิชาวิทยาศาสตร์การบิน, คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Lecturer, Aviation Science Program, Faculty of Industrial Technology, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai Province.

Corresponding author e-mail: lee.natthida@gmail.com

ARTICLE HISTORY: Received 13 March 2019, Revised 25 March 2019, Accepted 31 March 2019.

ผลิตภัณฑ์ จัดทำฐานข้อมูลที่พักและอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรการท่องเที่ยว และ (3) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ใช้นวัตกรรมกระบวนการ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่จากเดิมไม่มีศูนย์ประสานงาน ให้จัดตั้งศูนย์ประสานงานเพื่อขับเคลื่อนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

คำสำคัญ: การจัดการการท่องเที่ยว ทูนิชุมชน ชุมชนชาติพันธุ์

Abstract

This study aimed to investigate the capital factors of ethnic community which support community tourism management and to analyze the potential of tourism management to provide some guidelines for community tourism management based on the capital factors of the ethnic community by using the innovation process. The sampling included 15 tourism entrepreneurs, 10 community leaders, villagers, and government officers, 10 tourism management leaders and sub-district administration organization officers and 385 tourists. The data were collected through questionnaires, structured interview, focus group discussions, and participatory action meeting. The statistical program was used to analyze the quantitative data and the qualitative data were categorized and set into the theme based on the objectives.

The finding of the study found that there were four dimensions of ethnic's capital which supported the tourism management, that is, human capital, social capital, physical capital and natural capital. The results are as follows: the potential of community tourism management was at a moderate level (\bar{x} =2.83); the tourism resources were at a moderate level (\bar{x} =3.26); the infrastructure services and tourism services were at a moderate level (\bar{x} =3.04); and the tourism marketing was at a moderate level (\bar{x} =2.85). There are three guidelines for tourism management by using innovative processes: 1) the tourism marketing facet can be developed by utilizing the product innovation and creating public relations media 2) the infrastructure services and tourism services facet can be developed by applying product innovation, providing some information toward accommodation, and developing training courses to enhance the potential of tourism personnel and 3) the tourism resources facet can be developed by utilizing the process innovation, establishing a coordination center to drive tourism management of the community to enhance the effectiveness of community tourism management.

Keywords: *Tourism management, Social capital, Ethnic community*

บทนำ

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) ให้ความสำคัญกับการวางรากฐานและแก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ โดยเน้นในด้าน การสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ การอนุรักษ์รักษาแหล่งท่องเที่ยวเปราะบางทั้งด้านคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว บุคลากรการท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน การสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชน รวมทั้ง การสร้างความสมดุลของการพัฒนาทั้งในมิติของพื้นที่ เวลา กิจกรรม รูปแบบ และกลุ่มนักท่องเที่ยว การให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลนักท่องเที่ยวและดูแลด้านความปลอดภัยเพื่อ เป็นการสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งให้การเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา. 2560: 13-17).

จังหวัดเชียงรายเป็นเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความหลากหลายของวัฒนธรรมชาติพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์อันโดดเด่นและเป็นจุดขายที่สำคัญของการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปท่องเที่ยวในชุมชน พื้นที่ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เป็นชุมชนที่อดีตทหารจีน กองพล 93 สังกัดพรรคก๊กมินตั๋งของนายพลเจียงไคเช็คอพยพเข้ามาอยู่ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 จึงเต็มไปด้วยบรรยากาศ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่หลากหลาย เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่นักท่องเที่ยวนิยมไปท่องเที่ยวมากในอันดับต้น ๆ ของจังหวัดเชียงราย มีระยะทางห่างจากตัวเมืองเชียงราย 64 กิโลเมตร มีดอยแม่สลองหรือดอยสันติคีรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีสภาพภูมิอากาศหนาวเย็นวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม เป็นที่ตั้งของชุมชนชาวจีนยูนนาน ทั้งนี้เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนจะได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมหลากหลายชาติพันธุ์โดยตำบลแม่สลองนอกมีชาติพันธุ์ทั้งสิ้น 8 กลุ่มชาติพันธุ์ 13 หมู่บ้านหลัก 3 หมู่บ้านบริวาร นักท่องเที่ยวจะได้ชิมชารสเลิศ ลิ้มรสอาหารจีน ชมดอกซากุระ หรือนางพญาเสือโคร่ง (*Prunus cerasoides* D. Don) บ้านทวดดอยแม่สลอง มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์อันได้แก่ สุสานนายพลตัวนซีเหวินซึ่งเป็นผู้นำทหารจีนฮ่อแห่งกองพันที่ 5 กองพล 93 ซึ่งเป็นอีกสถานที่หนึ่งที่นักท่องเที่ยวนิยมไปเยี่ยมชม โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทยเชื้อสายจีนนิยมขึ้นไปเคารพศพนายพลตัวน มีอนุสรณ์สถานอดีตทหารจีนคณะชาติ (ทจช.ก๊กมินตั๋ง) กองพล 93 ซึ่งได้ช่วยราชการไทยต่อสู้และปราบปรามคอมมิวนิสต์ในพื้นที่ดอยหลวง ดอยขาว และดอยผาหม่น จังหวัดเชียงราย คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกชา กาแฟ พืชผักผลไม้เมืองหนาว และมีรายได้จากการบริการที่พัก ร้านอาหาร จำหน่ายผลิตภัณฑ์การเกษตรและหัตถกรรมแก่นักท่องเที่ยว รับจ้างทั่วไปและรับจ้างในกิจการภาคการบริการ

ตำบลแม่สลองนอกเป็นชุมชนที่มีจุดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีสถานที่ท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและมรดกวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายและมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ซึ่งความหลากหลายของวัฒนธรรมชาติพันธุ์เป็นทุนชุมชนที่จะเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการท่องเที่ยว นำมาซึ่งรายได้และอาชีพให้กับคนในหลายหมู่บ้าน ซึ่งปัจจุบันชุมชนมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบต่างคนต่างทำ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้าไปในชุมชนไม่รู้จะไปเที่ยวที่ไหน ไม่มีกิจกรรมรองรับ ไม่ได้ได้รับการบริการที่ดี ขาดสิ่งอำนวยความสะดวก ฯลฯ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ส่งผลให้รายได้หรือเม็ดเงินส่วนใหญ่ตกไปที่ร้านสะดวกซื้อของแหล่งทุน ไม่กระจายไปถึงชาวบ้านหรือชุมชน ขณะที่สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนมีลักษณะซ้ำ ๆ ชุมชนยังขาดองค์ความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวส่งผลถึงคุณภาพการท่องเที่ยวของชุมชนในภาพรวม แกนนำชุมชนและ

ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญในขับเคลื่อนการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนภายใต้ทุนชุมชนชาติพันธุ์ โดยใช้นวัตกรรมเป็นฐานในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ขณะที่การจัดการการท่องเที่ยวของตำบลแม่สลองนอกยังขาดการรวบรวมสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นระบบและทันสมัย การวิเคราะห์และประเมินศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงการสร้างสรรคกิจกรรม นวัตกรรม พัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพโดยชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวในชุมชนมีการใช้จ่ายมากที่สุดและเกิดความประทับใจ บอกต่อ หรือกลับมาท่องเที่ยวในชุมชน อีกหลาย ๆ ครั้ง เพื่อสร้างงานสร้างรายได้กระจายรายได้สู่ชุมชนอันเป็นการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทุนชุมชนชาติพันธุ์ที่สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวของตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานทุนชุมชนชาติพันธุ์ของตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อหาแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบนฐานทุนชุมชนชาติพันธุ์ของตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงรายโดยใช้กระบวนการทางนวัตกรรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาและจัดระบบทุนชุมชนชาติพันธุ์กับการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลแม่สลองนอกวิเคราะห์ศักยภาพและหาแนวทางในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวและพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบนฐานทุนชุมชนชาติพันธุ์ของตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงรายโดยใช้กระบวนการทางนวัตกรรม

2. ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษา

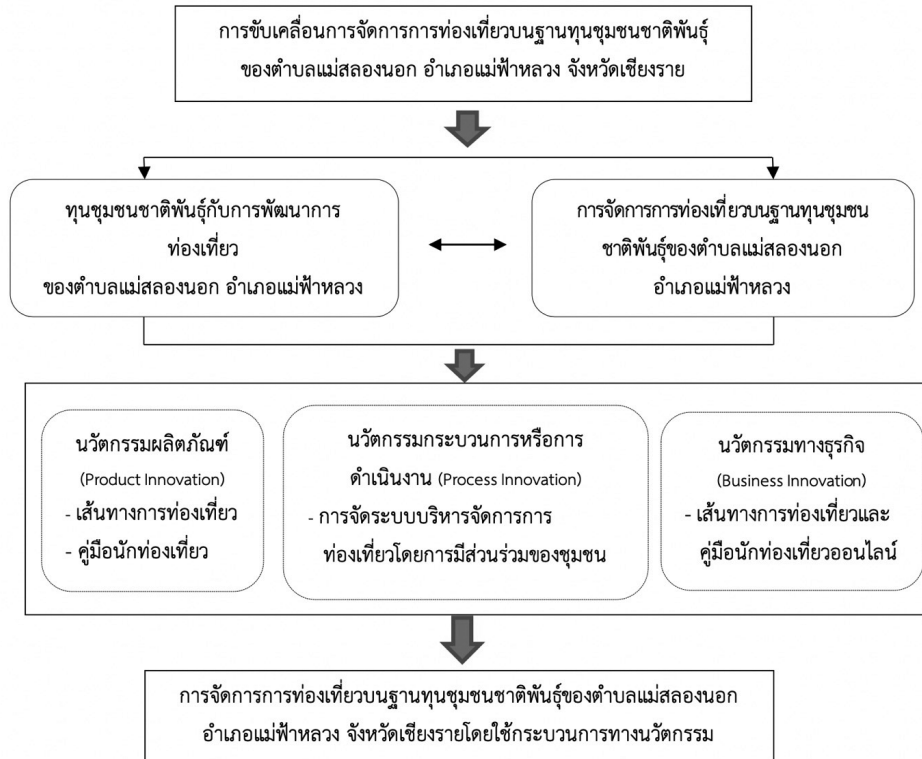
ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ (1) ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในตำบล (ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้าจำหน่ายของที่ระลึก บริษัทนำเที่ยว ธุรกิจรถเช่า ฯลฯ) (2) ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ (3) แกนนำผู้บริหารจัดการการท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล และ (4) นักท่องเที่ยว

3. ขอบเขตด้านสถานที่ศึกษา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาชุมชนในตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ศึกษา จำนวน 12 เดือน

กรอบความคิดในการวิจัย



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ (1) ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในตำบล (ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้าจำหน่ายของที่ระลึก บริษัทนำเที่ยว ธุรกิจรถเช่า ฯลฯ) (2) ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ (3) แกนนำผู้บริหารจัดการการท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล และ (4) นักท่องเที่ยว

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีในการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเชิงคุณภาพแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และกลุ่มตัวอย่างใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณใช้วิธีกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรเลือกเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ดังนี้ (1) ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในตำบล ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้าจำหน่ายของที่ระลึก บริษัทนำเที่ยว ธุรกิจรถเช่า จำนวน 15 คน (2) ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 10 คน (3) แกนนำผู้บริหารจัดการการท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 10 คน (4) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในตำบลแม่สลองนอก จำนวน 385 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบสอบถาม (Questioniers) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมการทำงานที่เกี่ยวข้องของนักท่องเที่ยงและความพึงพอใจต่อศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลทุนชุมชนชาติพันธุ์ที่สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวของตำบลแม่สลองนอกกับผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ชาวบ้าน ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ แกนนำผู้บริหารจัดการการท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล

2.3 การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวบนฐานทุนชุมชนชาติพันธุ์จากผู้ประกอบการท่องเที่ยวในตำบล ประกอบด้วยผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้าจำหน่ายของที่ระลึก บริษัทนำเที่ยว ธุรกิจรถเช่า ฯลฯ

2.4 การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อคืนข้อมูลสู่ชุมชน และหาแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบนฐานทุนชุมชนชาติพันธุ์กับผู้ประกอบการท่องเที่ยวในชุมชน ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

3. การวิเคราะห์และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ข้อมูลเชิงคุณภาพนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์จัดหมวดหมู่เพื่อสร้างข้อสรุปหาคำตอบตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

1. ทุนชุมชนชาติพันธุ์ที่สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวของตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ทุนชุมชนชาติพันธุ์ที่สนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวของตำบลแม่สลองนอกออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) ทุนมนุษย์ (Human Capital) ทุนสังคม (Social Capital) ทุนกายภาพ (Physical Capital) และ ทุนธรรมชาติ (Natural Capital)

1.1 ทุนมนุษย์ (Human Capital)

ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงรายประกอบด้วย 13 หมู่บ้านหลักและ 3 หมู่บ้านบริวาร มีกลุ่มชาติพันธุ์ 8 กลุ่ม ได้แก่ จีนยูนนาน ไทยใหญ่ อาข่า อีวเมี่ยน ลีซอ ลัวะ ลาหู่ และไทยพื้นราบ ซึ่งความหลากหลายของวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์เป็นเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ไปท่องเที่ยวยังชุมชนทั้งในด้านวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม งานหัตถกรรมท้องถิ่น สินค้าของที่ระลึกที่มีการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมอันงดงามลงไปในตัวผลิตภัณฑ์ รวมถึงกิจกรรมท่องเที่ยวอื่นที่มีวัฒนธรรมชุมชนเป็นส่วนประกอบ ทุนมนุษย์จึงถือเป็นทุนชุมชนที่สำคัญที่เป็นกลไกในการสนับสนุนและขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลแม่สลองนอก อันประกอบด้วย

1.1.1 ประชาชนชุมชน ผู้นำทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีบทบาทสำคัญในการสืบสานวัฒนธรรมชุมชน เป็นผู้ริเริ่มจุดประกายความคิด การสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนมีความเจริญและมีอัตลักษณ์โดดเด่นเป็นจุดขายที่ยังคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมพื้นถิ่น ให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองและสร้างมูลค่าจากทุนชุมชนที่มี เช่น ประเพณีไล่ชิงช้าของชาว

อาซ่า แต่เดิมการจัดประเพณีถือเป็นวัฒนธรรมเฉพาะของคนในชุมชนไม่มีคนนอกเข้าไปเที่ยวชม แต่เมื่อวิถีชุมชนเปลี่ยนไปกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ประเพณีโล้ชิงช้าจึงถูกกำหนดให้จัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ ทุกปีและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเล่นในงาน รวมถึงปราถณ์ชุมชน ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอกก็ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบงานให้มีความยิ่งใหญ่และมีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมมากขึ้น โดยในงานมีการจำหน่ายสินค้าทางวัฒนธรรมที่เป็นงานหัตถกรรมของที่ระลึกที่มาจากผลิตภัณฑ์ชุมชน อาหาร ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การโล้ชิงช้ากิจกรรมการแสดง จากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งทำให้คนในชุมชนมีรายได้และทำให้วัฒนธรรมเกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ

1.1.2 กลุ่มองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ได้แก่

- 1) องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอก มีบทบาทในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งที่เป็นงบประมาณและบุคลากร
- 2) หน่วยจัดการต้นน้ำ มีบทบาทในการดูแลต้นน้ำให้ชุมชนมีสาธารณูปโภคที่พร้อมใช้สำหรับการบริโภคในครัวเรือน การเกษตร และรองรับธุรกิจการท่องเที่ยวของชุมชน
- 3) หน่วยควบคุมไฟฟ้า มีบทบาทในการเฝ้าระวังไฟฟ้าและดูแลทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ชุมชนมีทุนธรรมชาติ (Natural Capital) ที่สวยงามรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาเที่ยวชมธรรมชาติ
- 4) โครงการปลูกป่าของกองบัญชาการทหารสูงสุด มีบทบาทในการปลูกป่าเพื่อทำให้ทุนธรรมชาติของชุมชนคงอยู่กับชุมชนต่อไป
- 5) มูลนิธิโครงการหลวง มีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ท่ามกลางความแห้งแล้งและความเป็นอยู่แร้นแค้น ประชาชนต้องดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดด้วยการประกอบอาชีพผิดกฎหมาย เช่น การปลูกฝิ่น การทำไร่เลื่อนลอย และการค้าประเวณี บทบาทของโครงการหลวงคือ การเข้าไปเปลี่ยนแปลงให้ประชาชนหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น เช่น ผลไม้เมืองหนาว ชา กาแฟ และผัก จนคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นเจ้าของไร่ชา กาแฟ และสถานประกอบการท่องเที่ยว โรงแรมที่พัก ร้านอาหาร มีรายได้จากการทำการเกษตรที่ได้รับการส่งเสริมจากโครงการหลวงและรายได้จากการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมชุมชน
- 6) กลุ่มทุนชาวจีนโพ้นทะเล มีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนงบประมาณในการสร้างโรงเรียนสอนภาษาจีน โดยมีเครือข่ายความช่วยเหลือจากญาติพี่น้องในประเทศไต้หวัน และประเทศจีน ทำให้ลูกหลานคนในชุมชนที่เกิดในตำบลแม่สลองนอกบนผืนแผ่นดินไทยได้มีโอกาสทางการศึกษาและมีทักษะความรู้ด้านภาษาจีนและการที่บุตรหลานของคนในชุมชนที่ทักษะความรู้ในภาษาจีนก็เป็นต้นทุนที่ดีเพื่อใช้ในการไปศึกษาต่อในต่างประเทศ เช่น ประเทศไต้หวัน จีน และใช้ในการประกอบอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ที่สูงกว่าอาชีพอื่น เช่น อาชีพการเป็นล่าม บุตรหลานคนในชุมชนกว่า 50% ที่ไปประกอบอาชีพการเป็นล่ามในเมืองใหญ่ เช่น ภูเก็ต กรุงเทพฯ เชียงใหม่ เป็นต้น ซึ่งเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กลุ่มทุนชาวจีนโพ้นทะเลจึงถือเป็นทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่มีบทบาทสำคัญมากกลุ่มหนึ่งในชุมชน

7) กลุ่มธุรกิจของชาวไทยเชื้อสายจีน ได้แก่ กลุ่มธุรกิจการปลูกและส่งออก ชาและผลไม้อบแห้ง กลุ่มธุรกิจร้านอาหารจีนยูนนาน กลุ่มธุรกิจโรงแรม/ห้องพัก กลุ่มธุรกิจนำเที่ยว และ กลุ่มธุรกิจร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก กลุ่มธุรกิจต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการรวมกลุ่มกันขึ้นโดยมีเป้าหมายทางธุรกิจและคาดหวังผลตอบแทนเป็นเงิน ไม่ได้มีบทบาทในการบริหารการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนโดยตรง แต่ถือได้ว่ากลุ่มธุรกิจต่าง ๆ เหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน โดยให้บริการ อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวจึงถือเป็นทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่เป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ของชุมชน

1.2 ทุนสังคม (Social Capital)

ทุนสังคม (Social Capital) ในงานวิจัยนี้หมายถึง ประเพณีวัฒนธรรม อาหาร และ สินค้าของที่ระลึกที่สนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

1.2.1 ประเพณีวัฒนธรรม ตำบลแม่สลองนอก ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ 8 กลุ่ม ได้แก่ จีนยูนนาน ไทยใหญ่ อาข่า อีวเมี่ยน ลีซอ ลัวะ ลาหู่ และไทยพื้นราบ อาศัยอยู่ด้วยกันมีประเพณี วัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงกันเนื่องจากบรรพบุรุษมีเชื้อสายจีนเหมือนกันจึงได้ยึดถือและประกอบ พิธีกรรมและมีประเพณีวัฒนธรรมแบบชาวจีน เช่น

1) เทศกาลตรุษจีน ถือเป็นเทศกาลปีใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม ได้แก่ ชาวจีนยูนนาน อีวเมี่ยนและลีซอ ในช่วงเทศกาลตรุษจีนตำบลแม่สลองนอกจะมีความคึกคัก บุตรหลาน ที่ไปทำงานต่างถิ่นต้องกลับมาเยี่ยมและทำพิธีไหว้บรรพบุรุษ แต่งกายด้วยชุดใหม่ประจำชาติพันธุ์ของตนเองที่มีลวดลายศิลปวัฒนธรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ที่งดงามและมีมูลค่า ชาวบ้านประดับประดา บ้านเรือนให้มีสีสันงดงามด้วยสีแดง เพราะเชื่อว่าสีแดงเป็นสีแห่งโชคลาภ มีการเตรียมอาหารและ ผลไม้ที่ดีที่สุดเพื่อไปไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ย้อมไข่แดงเพื่อให้บุตรหลานกินและมีความเชื่อว่า จะทำให้ช่วยติดตัวและมีสุขภาพแข็งแรง มีโชคลาภตลอดทั้งปี เป็นต้น

2) ประเพณีไล่ชิงช้า ของชาวอาข่า ประเพณีไล่ชิงช้า หรืองานเทศกาลปีใหม่ไล่ชิงช้าของชาวอาข่า จัดขึ้นเพื่อเป็นการรำลึกถึงพระคุณแห่งเทพธิดา “อิมซาเยะ” ผู้ประทานความ ชุ่มชื้นอุดมสมบูรณ์ให้กับพืชพันธุ์ธัญญาหารและเพื่อเป็นการฉลองให้กับพืชผลที่มีความเจริญงอกงาม รอเก็บเกี่ยว รำลึกและให้เกียรติสตรี พิธีเช่นไหว้บรรพบุรุษ การเลี้ยงฉลอง การเต้นรำ ซึ่งแต่ละชุมชน จะไม่ตรงกัน เนื่องจากการกำหนดวันจัดพิธีกรรมต้องดูความเหมาะสมของวันที่จะเริ่มทำพิธีแต่จะต้อง เป็นวันดีและเข้ากันได้กับผู้นำชุมชนนั้น ๆ ประเพณีไล่ชิงช้ามักจัดขึ้นในช่วงปลายเดือนสิงหาคม - ต้น เดือนกันยายน ซึ่งเป็นช่วงที่ผลผลิตกำลังงอกงาม และพร้อมที่จะเก็บเกี่ยวในอีกไม่กี่วัน ในระหว่างนี้ คนในชุมชนจะตายหญาในไร่ข้าวเป็นครั้งสุดท้าย หลังจากตายหญาแล้วก็รอสำหรับการเก็บเกี่ยวตรงกับเดือนของอาข่าคือ “ฉอลาบาลา” ประเพณีไล่ชิงช้าของชาวอาข่า ถือเป็นพิธีกรรมที่มีคุณค่ามาก ด้วยภูมิปัญญาที่ใช้ในการส่งเสริมความรู้แล้ว ยังเกี่ยวพันกับการดำรงชีวิตประจำวันของอาข่าอีกมากมาย

3) การเฉลิมฉลองปีใหม่ของชาวล่าหู่ หรือ ประเพณีเซาะเจ้าเว “ปีใหม่กินวอ” เป็นงานปีใหม่ของชาวล่าหู่ ซึ่งเป็นวันเช่นไหว้ผีหลวงประจำดอย ผีเมืองประจำหมู่บ้านและวิญญาณ ของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นช่วงเวลาแห่งการรวมญาติอย่างพร้อมเพรียงกันและประเพณีนี้ มีความสำคัญมากกับชาวล่าหู่เนื่องจากเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวล่าหู่ และในวันปีใหม่ ของชาวล่าหู่นี้จะใช้หมุดำในการประกอบพิธีกรรมและนำไปเช่นไหว้ต่อ “เทพเจ้าอ้อซา” พร้อมกับข้าวปุก หรือ “อ้อฝู” เพื่อเป็นการสรรเสริญเทพเจ้าและให้ปกป้องรักษาบุตรหลานชาวล่าหู่ให้มีความปลอดภัย

และโชคดีตลอดปี ช่วงเย็นมีการเต้น “จะคี” ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวลานหุบงบอกถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เป็นการแสดงท่าทางการเพาะปลูก การหว่านเมล็ด การดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยว เพื่อเฉลิมฉลอง หลังจากที่มีการทำงานหนักมาทั้งปีและเป็นการต้อนรับแขกผู้มาเยือนในชุมชน มีการผูกข้อมือบุตรหลาน เพื่ออวยพรปีใหม่แก่กัน ทุกคนในชุมชนรวมทั้งญาติพี่น้องที่อยู่ชุมชนอื่นก็จะเฉลิมฉลองและเต้นจะคี ร่วมกันจนสว่าง ณ ลานหมู่บ้าน หรือบ้านของใครคนใดคนหนึ่งชุมชน

นอกจากนี้ ยังมีประเพณีไหว้พระจันทร์ สารทจีน แขงเม้ง และปีใหม่ลูกท้อ ของชาวจีนยูนนาน ซึ่งจัดขึ้นระหว่างเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ และงานเทศกาลชิมชาชาภูระงาม วัฒนธรรมชนเผ่า ที่จัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ในปลายเดือนธันวาคม-ต้นเดือนมกราคม ภายในงานมีสินค้า ทางวัฒนธรรมของ 8 กลุ่มชาติพันธุ์มาจำหน่าย สินค้าของที่ระลึก เช่น เสื้อผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ยาม ประเป่า เครื่องเงิน พวงกุญแจ ฯลฯ สินค้าเกษตร สินค้าเกษตรแปรรูป อาหารกลุ่มชาติพันธุ์ สาธิตการ ชงชา ชิมชาและกาแฟที่ขึ้นชื่อของตำบลแม่สองฟรีตลอดงาน มีการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่ม ถือเป็นงานประจำปีที่ยิ่งใหญ่ มีการประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมและซื้อสินค้า สนับสนุนงบประมาณโดยองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สองนอก และการระดมทุนจากชุมชนทั้ง 13 ชุมชน ซึ่งแนวคิดในการจัดงานเกิดขึ้นจากผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อการสืบสาน วัฒนธรรมอันดีงามที่ถือว่าเป็นทุนชุมชนที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

ตารางที่ 1: ประเพณีวัฒนธรรม/เทศกาลต่างๆ ในตำบลแม่สองนอก

ประเพณีวัฒนธรรม/เทศกาลต่างๆ	ชาติพันธุ์	ช่วงเวลา
ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ (ตรุษจีน)	ไทยใหญ่	ปลายเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์
พิธีแต่งงาน	อัวเมียน	พฤศจิกายน - กุมภาพันธ์
ประเพณีโล้ชิงช้า	อาข่า	ปลายเดือนสิงหาคม - เดือนกันยายน
ประเพณีปีใหม่ไข่แดง		
ประเพณีกินข้าวใหม่	อาข่า	ปลายเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ (ช่วงตรุษจีน)
ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ลือขอ		
ประเพณีกินข้าวโพดใหม่	ลือขอ	เดือนกุมภาพันธ์
ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ลื้อะ		
ประเพณีไหว้ผี ไหว้เจ้าที่	ลื้อะ	เดือนมกราคม - กุมภาพันธ์
ประเพณีกินข้าวใหม่	ลาหู่	เดือนตุลาคม
ปีใหม่ลาหู่	ลาหู่	เดือนกุมภาพันธ์
งานเทศกาลชิมชาชาภูระงาม วัฒนธรรมชนเผ่า	ทุกชาติพันธุ์	ปลายเดือนธันวาคม - ต้นเดือนมกราคม

ประเพณีวัฒนธรรมที่ได้กล่าวมานี้ ถือเป็นทุนทางสังคม (Social Capital) ที่มีคุณค่าเป็น ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่งดงามแสดงถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่ม ซึ่งเป็นองค์ประกอบ ของการท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้ชุมชนมีสำนึกในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้และเป็นฐานใน การสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนต่อไป



ภาพที่ 2 ประเพณีไล่ชิงช้ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ตำบลแม่สลองนอก อำเภอมะป้าหลวง จังหวัดเชียงราย

1.2.2 อาหาร อาหารถือเป็นองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่เป็นการอำนวยความสะดวกให้ความรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ให้นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นทุนทางสังคม (Social Capital) ที่สนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนให้มีความสมบูรณ์และชุมชนก็มีรายได้จากการที่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวพักผ่อนและใช้จ่ายในชุมชน อาหารพื้นถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของตำบลแม่สลองนอกที่นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้ลิ้มลอง แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้ อาหารของชาวจีนยูนนานสามารถรับประทานได้ในร้านอาหารต่างๆ ในหมู่ที่ 1 บ้านสันติคีรี และอาหารพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นสามารถรับประทานได้ก็ต่อเมื่อไปท่องเที่ยวและเข้าพักแบบโฮมสเตย์เพื่อสัมผัสและเรียนรู้วิถีชุมชนเชิงลึกในชุมชนบ้านจะบู่สี บ้านกลาง และบ้านแม่เต๋อ เป็นต้น



ภาพที่ 3 อาหารพื้นถิ่นชาติพันธุ์ และ อาหารจีนยูนนาน

1.2.3 สินค้าของที่ระลึก ตำบลแม่สลองนอกมีลักษณะภูมิประเทศเหมาะสมและมีลักษณะภูมิอากาศที่ดีที่เอื้อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ถือเป็นจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์หลักของจังหวัดเชียงรายที่มีสินค้าของที่ระลึกจำหน่ายจากผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของคนในตำบล เนื่องจากตำบลแม่สลองนอกเป็นแหล่งปลูกชาที่ใหญ่ที่สุดและมีชื่อเสียงของประเทศ เช่น ชาอูหลงก้านอ่อน ชาเขียว ชาโบราณ ชาหอมหมื่นลี้ ชาอัสสัม เป็นต้น และมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ กาแฟ ผลไม้เมืองหนาว ได้แก่ เซอร์รี่ ท้อ บ๊วย พลัม เป็นต้น จึงถือเป็นทุนทางสังคม (Social Capital) ที่ทำให้เกิดผู้ประกอบการเพื่อผลิตสินค้าของที่ระลึกหลายร้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนในหมู่ที่ 1 บ้านสันติคีรี ร้อยละ 90 ของคนในชุมชนมีอาชีพเป็นผู้ประกอบการร้านค้า ทั้งมีการจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนและส่งออกไปยังตลาดทั้งในและต่างประเทศ สินค้าของที่ระลึกที่สำคัญ ได้แก่

1) ชา ชาของดอยแม่สลองที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันคือ ชาอูหลงก้านอ่อน เพราะมีกลิ่นที่หอมและรสชาติดีไม่แพ้ชาอูหลงของไต้หวันที่เป็นต้นตำรับของชา ยังมีอุปกรณ์ในการชงชาที่สามารถหาซื้อได้ตามร้านค้าในชุมชน เช่น ชุดชงชา เขยือก แก้วน้ำชา ไร้อาที่มีชื่อเสียงในตำบล ได้แก่ ไร้อา 101 ไร้อาวังพุดตาล เป็นต้น

2) กาแฟ กาแฟสายพันธุ์อาราบิก้าและสายพันธุ์คาติมอร์ นิยมปลูกกันมากในตำบลแม่สลองนอก เนื่องจาก โครงการหลวงได้ส่งเสริมให้คนในชุมชนปลูกและมุ่งเน้นการผลิตกาแฟที่มีคุณภาพสูง เพื่อทดแทนการปลูกฝิ่น การทำไร่เลื่อนลอย และการค้าประเวณี สร้างรายได้ให้เกษตรกรเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ โดยผลิตภัณฑ์กาแฟถือเป็นสินค้าของฝากที่สำคัญของชุมชน และร้านกาแฟที่คนในชุมชนเป็นผู้ประกอบการและมีการผลิตครบวงจร เช่น กาแฟพนาคอฟฟี่ และกาแฟคนดอย เป็นต้น

3) ผลไม้อบแห้ง สินค้าของฝากของที่ระลึกที่สำคัญที่เป็นผลไม้อบแห้ง ส่วนใหญ่เป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกในชุมชน ได้แก่ เซอร์รี่ ท้อ องุ่น สาลี่ พลัม เป็นต้น ซึ่งในพื้นที่ตำบลแม่สลองนอกมีโรงงานแปรรูปผลไม้อบแห้งเพื่อจำหน่ายภายในประเทศและส่งออกต่างประเทศในหมู่ที่ 1 บ้านสันติคีรี

4) งานหัตถกรรมและของที่ระลึก สินค้าของที่ระลึกจากงานหัตถกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่โดดเด่น ได้แก่ งานหัตถกรรมผ้าปักของชาวอาข่าที่ถูกนำมาแปรรูปเป็นของที่ระลึกเป็นสินค้าจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวมากที่สุด นอกจากนั้นก็มียานหัตถกรรมผ้าปักของชาวอิวเมียนและเครื่องเงินที่บ้านเลาสิบ ซึ่งเป็นสินค้าที่มีราคาสูงเนื่องจากเป็นสินค้าทำมือ (Handmade) ไม่นิยมผลิตเพื่อจำหน่ายตามท้องตลาดทั่วไป จะผลิตตามรายการสั่ง (Make to order) ที่นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจในงานและมีความสนใจเป็นพิเศษ ปัจจุบันสินค้าของที่ระลึกจากงานหัตถกรรมในชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ ชุดเครื่องแต่งกายประจำชาติพันธุ์ต่าง ๆ กระเป๋าเงิน ถ้วยยาม สายข้อมือ เข็มขัด พวงกุญแจ เป็นต้น และพบว่าในปัจจุบันคนในชุมชนมักหันไปสั่งซื้อสินค้าของที่ระลึกจากท้องตลาดที่ผลิตจากโรงงานทดแทนการทำมือเนื่องจากมีราคาถูกและหาได้ง่าย



ภาพที่ 4 ร้านค้าของที่ระลึกและผลิตภัณฑ์จากชุมชน

1.3 ทุนกายภาพ (Physical Capital)

ทุนกายภาพ (Physical Capital) ที่สำคัญในตำบลแม่สลองนอก ได้แก่ การคมนาคมขนส่ง ไฟฟ้า น้ำประปา การสื่อสารโทรคมนาคม ที่พัก โบราณสถาน หรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบในการสนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่

1.3.1 การคมนาคมขนส่ง เส้นทางคมนาคมประกอบด้วยถนนลาดยาง 2 สาย ถนนลูกรังเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน 2 สาย และถนนคอนกรีตเสริมเหล็กและไม้ 24 สาย ภายใต้ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอก ซึ่งมีเส้นทางหลักที่ใช้ในการเดินทางดังนี้

1) เส้นทางสายใหม่ ทางหลวงหมายเลข 10 จากตัวเมืองเชียงราย ไปอำเภอแม่จัน ระยะทาง 29 กิโลเมตร จากนั้นเลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวง 1089 (แม่จัน-ท่าตอน) บริเวณหลัก กม. 856 ก่อนถึงทางเข้าตัวอำเภอแม่จัน ผ่านน้ำพุร้อนป่าตึง (กม.78) สานทองวิลเลจ (ระหว่าง กม.73-74) ประมาณ 31 กิโลเมตร และ กม. 55 เลี้ยวขวาไปตามเส้นทางขึ้นดอยคดเคี้ยวอีกประมาณ 15 กิโลเมตร รวมระยะทาง 75 กิโลเมตร

2) เส้นทางสายเก่า ใช้ทางหลวงหมายเลข 10 ผ่านอำเภอแม่จัน ประมาณ 1 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายตามป้ายบอกทางไปดอยแม่สลอง เส้นทางสายนี้ค่อนข้างแคบและคดเคี้ยว ผ่านหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ผ่านหลัก กม. 10 จะเป็นสามแยกศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา เลี้ยวซ้ายตามทางหลวง 1234 ระยะทาง 25 กิโลเมตร ผ่านบ้านสามแยกอาข่า ตรงหลัก กม. 9 เลี้ยวซ้าย 16 กิโลเมตรการเดินทางโดยรถสองแถวสีเขียวสายแม่จัน – กิวสะโต – แม่สลอง

1.3.2 ไฟฟ้า หมู่บ้านในตำบลแม่สลองนอกมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน คิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์ ปัญหาคือไฟฟ้าส่องสว่างทางหรือที่สาธารณะยังไม่สามารถดำเนินการครอบคลุมทุกพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่ตำบลแม่สลองนอกค่อนข้างกว้างและมีงบประมาณไม่เพียงพอ ปัจจุบันมีไฟฟ้าใช้จำนวน 13 หมู่บ้าน 5,470 ครัวเรือน

1.3.3 น้ำประปาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอกมีระบบประปาภูเขาซึ่งใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำแม่สลองและอ่างเก็บน้ำแม่จันหลวง โดยใช้ทั้งตำบลและมีน้ำใช้เกือบตลอดทั้งปี ยกเว้นในฤดูแล้งประมาณ 2-3 เดือน ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอกกำลังแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งโดยการประสานกรมทรัพยากรน้ำเพื่อเจาะน้ำบาดาลแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนตามจุดที่เกิดภัยแล้ง

1.3.4 โทรคมนาคม (ไปรษณีย์/การสื่อสาร) สถานีรับ-ส่งสัญญาณโทรศัพท์เอกชน จำนวน 5 ระบบ สถานีโทรคมนาคม (ชุมสายโทรศัพท์บ้านสันติคีรี) จำนวน 2 แห่ง และในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอกไม่มีที่ตั้งทำการไปรษณีย์ในพื้นที่แต่มีจุดบริการรับส่งพัสดุของบริษัทเอกชน เช่น บริษัทเคอรี่

1.3.5 โรงแรม/ห้องพัก จำนวนโรงแรม/รีสอร์ท มีมากกว่า 25 แห่ง ไม่นับรวมที่พักแบบโฮมสเตย์ ลักษณะการประกอบธุรกิจโรงแรมและที่พักส่วนใหญ่ทำลักษณะเป็นธุรกิจครอบครัว และส่วนใหญ่จะเปิดในช่วงฤดูการท่องเที่ยวและปิดให้บริการในช่วงนอกฤดูการท่องเที่ยว

สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอก

- ธนาคาร 1 แห่ง
- ปั้มน้ำมัน 1 แห่ง
- สถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากใบชา 65 แห่ง
- ร้านซ่อมเครื่องยนต์ 1 แห่ง
- ตลาดสด 1 แห่ง
- ร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ 7 แห่ง
- สถานที่จำหน่ายอาหาร 36 แห่ง
- ร้านเกมส์ 5 แห่ง
- สถานที่จำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ดหรืออื่นๆ 39 แห่ง
- ร้านอัดดีวีดี 2 แห่ง
- สถานบริการตัดแต่งทรงผมและเสริมสวย 9 แห่ง
- ร้านถ่ายรูป/อัดรูป 1 แห่ง

1.3.6 โบราณสถาน ได้แก่ พิพิธภัณฑวิโรจนาอดีตทหารจีนคณะชาติ สุสานนายพลตัวนซีเหวิน ศาลาเกวียนศักดิ์และบ้านเกวียนศักดิ์ พระบรมธาตุศรีนครินทรราชสถิตมหาสันติคีรี เป็นต้น

1.4 ทุนธรรมชาติ (Natural Capital)

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วย ทรัพยากรธรรมชาติด้านแหล่งน้ำ ป่าไม้ ไร่ชา และดอกซากุระหรือต้นนางพญาเสือโคร่งบนดอยแม่สลอง เป็นต้น ทุนทางธรรมชาติที่มีความโดดเด่นและเป็นสิ่งสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนที่สำคัญ เช่น ไร่ชาที่เป็นที่นิยมที่สุด คือ ไร่ชา 101 เนื่องจากเป็นไร่ชาที่มีขนาดใหญ่ที่สุดและเป็นไร่ชาแห่งแรกที่เริ่มปลูกชาในพื้นที่ตำบลแม่สลองนอก นอกจากนั้นยังมีไร่ชาวังพุดตาล ไร่ชาหงส์ฟู ไร่ชาดอยหมอกดอกไม้ และมีไร่ชาอื่น ๆ อีกในชุมชน นอกจากนี้ในชุมชนยังมีดอกซากุระหรือต้นนางพญาเสือโคร่งบนดอยแม่สลอง เป็นสายพันธุ์ที่เล็กที่สุด มีสีชมพูอมขาวบานสะพรั่งตลอดทางขึ้นดอยแม่สลอง เส้นทางเข้าสู่หมู่บ้านสันติคีรี ทั้งด้านกิวสะโตและบ้านสามแยกฮาฮา เป็นไม้ป่าที่หายากได้ยากในเมืองไทย ผลิดอกในระหว่างช่วงเดือนธันวาคม-กุมภาพันธ์ ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศของแต่ละปี ซึ่งเป็นที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมดอกซากุระ



ภาพที่ 5 แหล่งท่องเที่ยวในตำบลแม่สลองนอก

2. ศักยภาพและแนวทางในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานทุนชุมชนชาติพันธุ์ของตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนตำบลแม่สลองนอกในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนจากผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ตัวแทนองค์กรภาครัฐ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว ในศักยภาพ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านการบริการโครงสร้างพื้นฐานและการบริการทางการท่องเที่ยว ด้านการตลาดการท่องเที่ยว และด้านการบริหารจัดการ ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานทุนชุมชนชาติพันธุ์ของตำบลแม่สลองนอกภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.83$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า มีศักยภาพการจัดการด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวมากที่สุด ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$) รองลงมาคือ ด้านการบริการโครงสร้างพื้นฐานและการบริการทางการท่องเที่ยว ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$) และด้านการตลาดการท่องเที่ยว ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.85$) ตามลำดับ

3. การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบนฐานทุนชุมชนชาติพันธุ์ของตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย โดยใช้กระบวนการทางนวัตกรรม

จากผลการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวของตำบลแม่สลองนอกภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่กลับพบว่าชุมชนมีประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพมากที่สุด ได้แก่ ด้านการตลาดท่องเที่ยว ด้านการบริการโครงสร้างพื้นฐานและการบริการทางการท่องเที่ยว และด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่จะนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบนฐานทุนชุมชนชาติพันธุ์โดยใช้กระบวนการทางนวัตกรรม ดังนี้

3.1 ด้านการตลาดการท่องเที่ยว ของชุมชนมีศักยภาพค่อนข้างน้อย ซึ่งพบว่า ชุมชนยังไม่สามารถขยายกลุ่มนักท่องเที่ยวเพื่อประชาสัมพันธ์ไปยังกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายมากขึ้น ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในชุมชนขาดความรู้ในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์สถานประกอบการและสินค้าที่ตนเองมี และสินค้าของที่ระลึกที่ชุมชนจำหน่ายมีรูปแบบซ้ำ ๆ และไม่ได้ผลิตในชุมชน ส่วนใหญ่ไปรับมาจากตลาดภายนอกและของที่ระลึกผลิตภัณฑ์จากชุมชนที่ชุมชนผลิตเองจะมีราคาค่อนข้างสูง ดังนั้น การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบนฐานทุนชุมชนชาติพันธุ์โดยใช้กระบวนการทางนวัตกรรม จึงมุ่งเน้นนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ ได้แก่ การสร้างสื่อเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์สถานประกอบการของตน เช่น โรงแรมที่พัก ร้านอาหาร และสินค้าของที่ระลึกเพื่อรองรับและอำนวยความสะดวกในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

3.2 ด้านการบริการโครงสร้างพื้นฐานและการบริการทางการท่องเที่ยว ประสพปัญหาชุมชนขาดการจัดระบบฐานข้อมูลด้านที่พัก ฐานข้อมูลที่พักในชุมชนไม่ถูกต้องส่งผลให้การเดินทางหาที่พักของนักท่องเที่ยวมีความผิดพลาด ผู้ประกอบการและพนักงานโรงแรมที่พักและร้านอาหารขาดองค์ความรู้ในหลักการให้บริการลูกค้า และร้านอาหารมีปริมาณอาหารไม่เหมาะสมกับจำนวนลูกค้าที่เข้าไปใช้บริการ ร้านอาหารแต่ละร้านมีรายการอาหารที่เหมือนกัน

ดังนั้น การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบนฐานทุนชุมชนชาติพันธุ์ โดยใช้กระบวนการทางนวัตกรรมจึงมุ่งเน้นนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ เช่น การจัดทำฐานข้อมูลที่พัก จัดอบรมพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการและพนักงานของผู้ประกอบการด้านที่พัก ร้านอาหาร และร้านค้าจำหน่ายของที่ระลึกในชุมชน ในการให้บริการลูกค้า การสร้างสรรค์เมนูอาหาร และสินค้าของที่ระลึกให้มีความน่าสนใจและเหมาะสมกับราคาและจำนวนลูกค้า

3.3 ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ประสบปัญหา ดังนี้ (1) ขาดหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ผู้ประกอบการต่างคนต่างทำธุรกิจของตนเอง และ (2) ชุมชนขาดฐานข้อมูลด้านสถานที่ท่องเที่ยวในการรองรับนักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชนขาดศูนย์ประสานงานในการให้ความรู้ บริการ อำนวยความสะดวก นำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาอยู่ในชุมชนน้อย เพราะไม่รู้เส้นทางท่องเที่ยวและขาดกิจกรรมรองรับนักท่องเที่ยว

ดังนั้น การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนโดยใช้กระบวนการทางนวัตกรรม จึงมุ่งเน้นนวัตกรรมกระบวนการและนวัตกรรมผลิตภัณฑ์

3.3.1 นวัตกรรมกระบวนการ คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่จากเดิมไม่มีหน่วยงาน ศูนย์ประสานงาน หรือผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ปรับรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวใหม่ คือ จัดตั้งศูนย์ประสานงานการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน โดยแต่งตั้งคณะกรรมการและกำหนดผู้รับผิดชอบในการดูแลการให้ความรู้ ให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนรวมถึงวางกลไกในการให้บริการนักท่องเที่ยว กำหนดหลักเกณฑ์และมาตรการในการดูแลสิ่งแวดล้อมและการกำจัดขยะที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว และนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในชุมชนนานและนำไปสู่การใช้จ่ายในชุมชนมากที่สุด

3.3.2 นวัตกรรมผลิตภัณฑ์เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ชุมชนประสบปัญหาการขาดฐานข้อมูลด้านสถานที่ท่องเที่ยวในการรองรับนักท่องเที่ยว คือ คู่มือนักท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยข้อมูลด้านที่พัก ร้านอาหาร สถานที่ท่องเที่ยว ของที่ระลึก กิจกรรมการท่องเที่ยว บุคลากรการท่องเที่ยว และเส้นทางท่องเที่ยวแนะนำ

สรุปและอภิปรายผล

การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวต้องมียุทธศาสตร์ประกอบของทุนชุมชนที่ประกอบด้วย (1) ทุนมนุษย์ (Human Capital) (ทุนสังคม (Social Capital) ทุนกายภาพ (Physical Capital) และ ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) ซึ่งเป็นองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพเพื่อให้สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชนอันเป็นการสร้างรายได้ เสริมสร้างเศรษฐกิจให้กับคนในชุมชน ดังงานศึกษาของประภาพรรณ ไชยานนท์ และคณะ (2558: 75-78) ที่ได้ศึกษาศักยภาพของชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงรายในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พบว่าชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องพัฒนาศักยภาพของตัวเองโดยสร้างจุดขายหรือจุดดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว มีการจัดสรรพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ธุรกิจที่พัก ร้านอาหารที่สนับสนุนการใช้วัตถุดิบและสินค้าที่ผลิตในชุมชนในการบริการนักท่องเที่ยว ธุรกิจนำเที่ยวสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนโดยเพิ่มเข้าไปในโปรแกรมท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว สามารถเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกมากที่สุด ดังงานของวิญญา พิษกานต์ (2544: 23-27) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยทางเท้าในเมืองเชียงใหม่ พบว่า เมืองเชียงใหม่ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวหลายประเภท ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต และเป็นศูนย์รวมของที่ระลึก ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งอยู่ไม่ไกลกันสามารถเชื่อมถึงกันได้สะดวก

นอกจากองค์ประกอบ ด้านแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และกิจกรรมที่น่าสนใจแล้ว องค์ประกอบที่ควรให้ความสำคัญคือ การจัดระเบียบการจราจรทางเท้า การใช้ประโยชน์ที่ดินในเมือง แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมบริการ การปรับปรุงสภาพแวดล้อม รวมถึงชุมชน ต้องมีมาตรการพัฒนาและควบคุมแหล่งท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัยสวยงามและเหมาะสมกับวัฒนธรรม ซึ่งต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีความสอดคล้องกับงานของรัชฎา จิระธรรมกุล (2559: 3-17) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้านวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเขาน อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ตพบว่า การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพและปฏิสัมพันธ์ชุมชนให้ดีขึ้นจะส่งผลต่อความพึงพอใจโดยรวมของนักท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพแวดล้อมที่ดีจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวประจำ นอกจากนี้ ชุมชนยังมีศักยภาพเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารจัดการให้เกิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนได้ ดังงานศึกษาของธงชัย ภูวนาถวิจิตร (2560: 35-40) ที่ศึกษาการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบหมู่บ้านวัฒนธรรมเวียงท่ากาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่พบว่า เวียงท่ากานมีทุนทางวัฒนธรรมที่นำมาสร้างกิจกรรมและบริหารจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบหมู่บ้านวัฒนธรรมได้ 7 ด้าน คือ ด้านประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ โบราณสถานโบราณวัตถุ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชุมชน และวิถีเกษตรกรรม มีแนวทางการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว คือ การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านวัฒนธรรม การสร้างกลุ่มโฮมสเตย์ การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตจาวยอง การสร้างช่วงวัฒนธรรม และการปรับปรุงภูมิทัศน์ที่มีความสอดคล้องกับงานของธรรณัฐ พงศ์วิโรจน์ และภาคภูมิ ภักดีวิภาส (2556: 42-59) รายงานแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืนในชุมชนม้ง ดอยปุย จังหวัดเชียงใหม่ไว้ว่า ชุมชนดอยปุยมีศักยภาพการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าในทุกด้าน ได้แก่ ความดึงดูดใจ ความสามารถเข้าถึงทั้งทางกายภาพ แนวคิดประเพณีวัฒนธรรม การมีที่พักอาศัยหรือที่พักผ่อนที่ดี มีกิจกรรมทั้งเชิงวัฒนธรรมและเป็นไปตามธรรมชาติของท้องถิ่น แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนมุ่งเน้น (1) จัดระบบแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางวัฒนธรรมและเชิงนิเวศให้เกิดประสิทธิภาพในมิติต่าง ๆ สอดรับกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมและระบบนิเวศของชุมชน (2) ให้ความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (3) กำหนดกติกาและจัดการร่วมกันในด้านการจัดการสิ่งปฏิภูลเพื่อดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมชนเผ่า (4) ด้านการตลาด เพิ่มการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ และสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์ โดดเด่นและสื่อถึงการสืบสานวัฒนธรรมชนเผ่า ทั้งนี้ มีความสอดคล้องกับงานของเลห้ลา ตรีเอกานุกูล (2561: 146-159) ที่รายงานศักยภาพทุนชุมชนที่จะทำให้พื้นที่เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนเป็นพื้นที่พิเศษด้านการท่องเที่ยว คือ ด้านประวัติศาสตร์ อาหาร ประเพณีและวัฒนธรรม หัตถกรรม ดนตรีและนาฏศิลป์ การนำทุนที่มีศักยภาพทั้ง 5 ทุนมาสร้างมูลค่าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ให้แก่คนในชุมชน ดำเนินการโดยการออกแบบโปรแกรมท่องเที่ยวของชุมชนด้วยการบูรณาการทั้ง 5 ทุน เข้าด้วยกันแบบครบวงจร ด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ศักยภาพของทุนชุมชน โดยการให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์แก่นักท่องเที่ยวเป็นลำดับแรก จากนั้นพาชมแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว บริการอาหารที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ระหว่างรับประทานอาหารมีการบรรเลงดนตรีพื้นเมือง แสดงด้านประเพณี พิธีกรรม นาฏศิลป์ และมีจุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่ผลิตโดยปราชญ์ชุมชนเพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึก จัดการทุนชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพด้วยความร่วมมือของปราชญ์ชุมชนและสมาชิกชุมชน

จากผลการศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานทุนชุมชนชาติพันธุ์ของตำบลแม่สองนอกได้ข้อเสนอในการพัฒนา 3 ประเด็น คือ (1) ด้านการตลาดการท่องเที่ยว มุ่งเน้นนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ การสร้างสื่อเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์สถานประกอบการ เช่น โรงแรมที่พัก ร้านอาหาร และสินค้าของที่ระลึก เพื่อรองรับและอำนวยความสะดวกในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ (2) ด้านการบริการโครงสร้างพื้นฐานและการบริการทางการท่องเที่ยว มุ่งเน้นนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ เช่น การจัดทำฐานข้อมูลที่พัก จัดอบรมพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการและพนักงานของผู้ประกอบการที่พัก ร้านอาหาร และร้านค้าจำหน่ายของที่ระลึกในชุมชนในการให้บริการลูกค้า การสร้างสรรคเมนูอาหาร และสินค้าของที่ระลึกให้มีความน่าสนใจและเหมาะสมกับราคาและจำนวนลูกค้า และ (3) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ใช้นวัตกรรมกระบวนการ เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่จากเดิมไม่มีหน่วยงาน ศูนย์ประสานงาน หรือผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ปรับรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวใหม่ คือ จัดตั้งศูนย์ประสานงานการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน โดยแต่งตั้งคณะกรรมการและกำหนดผู้รับผิดชอบในการดูแลการให้ความรู้ ให้บริการ และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน รวมถึงวางกลไกในการให้บริการนักท่องเที่ยว การกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรการในการดูแลสิ่งแวดล้อมและการกำจัดขยะที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว และนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในชุมชนนานและนำไปสู่การใช้จ่ายในชุมชนมากที่สุด และการจัดทำคู่มือนักท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยข้อมูลด้านที่พัก ร้านอาหาร สถานที่ท่องเที่ยว ของที่ระลึก กิจกรรมการท่องเที่ยว บุคลากรท่องเที่ยว และเส้นทางท่องเที่ยว แนะนำ มีความสอดคล้องกับงานของศิรินันท์ พงษ์นิรันดร และคณะ (2559: 251-253) ที่เสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ไว้ 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านทรัพยากรท่องเที่ยว ออกระเบียบข้อบังคับเพื่อนำการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว (2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว จัดระบบคมนาคมและการสัญจรให้ชัดเจน พร้อมกับทำป้ายบอกทางให้ถูกต้องและติดตั้งเป็นระยะ (3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จัดให้มีการบริการที่ครอบคลุมและทั่วถึง (4) ด้านความปลอดภัย จัดระบบรักษาความปลอดภัยในแต่ละจุดของแหล่งท่องเที่ยว (5) ด้านความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ศึกษาขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งเพื่อให้จ่ายต่อการบริหารจัดการ และ (6) ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินการวางแผน การกำหนดแนวปฏิบัติ การติดตามและประเมินผลการดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานของทินกฤต รุ่งเมือง (2558: 139-159) ที่รายงานปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว คือชุมชนต้องดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องทุกปีและร่วมกันพัฒนารูปแบบจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ เชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวภายในและภายนอกชุมชน ผู้บริหารในชุมชนให้การสนับสนุนเห็นความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และส่งเสริมการสร้างแกนนำทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้มีศักยภาพยิ่งขึ้น รมณรงค์ให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยว มีความร่วมมือทุกระดับ รักและหวงแหนวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม รักษาเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเอง มีความสอดคล้องกับงานของภัทรภร จิรมหาโกศา (2560: 3-17) ที่รายงานสิ่งสำคัญในการ

จัดการการท่องเที่ยวคือการทำให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม การส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือนโดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันจะช่วยส่งเสริมกันและกัน เช่น การสร้างถนน การมีไฟฟ้า น้ำประปา ระบบสาธารณสุขโรค การมีป้ายบอกทาง สิ่งเหล่านี้นอกจากจะถูกสร้างมาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวแล้วชุมชนเองยังได้รับประโยชน์จากการมีสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ เครื่องมือสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวคือการมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันในการบริหารจัดการชุมชนอันจะเป็นกลไกในการขับเคลื่อนชุมชนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เห็นประโยชน์ส่วนรวมเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้นและดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชน ทั้งนี้ปฏิพัทธ์ ต้นมิ่ง (2560: 539-545) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ บ้านนาป่าหนาด อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ระบุว่าต้องสร้างภาพลักษณ์ของชุมชนท่องเที่ยวด้วยการออกแบบ Logo ของผลิตภัณฑ์ชุมชน การรวมกลุ่มผลิตภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ของที่ระลึก การสร้างและขยายตลาดการท่องเที่ยว การพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์ การสร้างแลนด์มาร์ค การพัฒนาบุคลากร และสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนชาติพันธุ์ เพื่อให้การขับเคลื่อนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีประสิทธิภาพภายใต้การนำนวัตกรรมมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาวិจัยไปใช้

1. ชุมชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยวในชุมชนนำผลการวิจัยไปพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวภายใต้ทุนชุมชนชาติพันธุ์โดยใช้นวัตกรรมเป็นฐานในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนให้ตรงกับพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวบนพื้นฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน
2. องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอก นำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนภายใต้ทุนชุมชนชาติพันธุ์
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดเชียงราย เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา ใช้ฐานข้อมูลงานวิจัยเพื่อวางแผนในการเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเสริมสร้างภาวะผู้นำเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนแม่สลองนอก

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560–2564)**. สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2561, จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/740824>.
- ทินกฤต รุ่งเมือง. (2558). การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มทวารวดี 4 จังหวัด. **วารสารร่มพญักษ์**, 33(1): 139-159.
- ธงชัย ภูวนาถวิจิตร. (2560). การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบหมู่บ้าน วัฒนธรรมเวียงท่ากาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. **วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต**, 5(1): 35-40.
- ปฎิพัทธ์ ตันมิ่ง. (2560). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ บ้านนาป่าหนาด อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, **การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 (น.539-547)**. เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ประภาพรธรรม ไชยานนท์ และคณะ. (2558). **ศักยภาพของชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงรายในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ภัทรภร จิรมหาโกคา.(2560). การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชาวอีสานล้านนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. **วารสารกระแสวัฒนธรรม**, 18(34): 3-17.
- รัชฎา จิรธรรมกุล. (2559). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ด้านวัฒนธรรมในชุมชนบ้านแสน อำเภอดงหลวง จังหวัดสุโขทัย. **วารสารกระแสวัฒนธรรม**, 17(31): 3-17.
- รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และภาคภูมิ ภักวิภาส. (2556). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืน. **วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน**, 6(1): 42-59.
- เลหล้ำ ตริเอกานุกูล. (2561). ศักยภาพทุนชุมชนเพื่อการเป็นพื้นที่พิเศษด้านการท่องเที่ยวเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. **วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่**, 10(2): 146-159.
- วิญญา พิซกานต์. (2544). **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยการเดินเท้าในเมืองเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ ผ.ม. (การวางแผนภาคและเมือง). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ศิรินันท์ พงษ์นรินทร์และคณะ. (2559). แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. **วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษากิจการ**, 9(1): 251-253.